

Datum: Vrijdag 20 februari 13.30-16.45 uur
Plaats: Arteveldehogeschool Gent
Verslag: Magali Decloedt

Deelnemers: Danny Anné (HoWest), Erik Béatse (Globelink), Hilde Bevers (KHLeuven), Ward Bosmans (Terra Reversa), Magali Decloedt (DHO Vlaanderen), Ward Dumoulin (Katho), Wim Lambrechts (KHLeuven), Pieter Lievens (KHK), Frank Monsecour (Artevelde Hogeschool), Jef Peeters (KHLeuven), Inge Platteeuw (HoWest), Kristien Van Puyvelde (Vlaamse overheid), Katrien Van Poeck (Vlaamse overheid), Agnes Verbruggen (HoGent)

Verontschuldigd: Jan Agten (KHK), Ashley Hennekam (student VUB), Bernadette Houdart (CVO-sociale school Heverlee), Dirk Le Roy (Sustenuto/DHO Vlaanderen), Jo Lefevere (Artevelde Hogeschool), Rijnhout Leida (VODO), Wim Vandekerckhove (UGent), Frederic Vanhauwaert (Vereniging waar armen het woord nemen).

Overzicht

1. Draagvlak voor educatie voor duurzame ontwikkeling in het docentencorps
2. Werkgroepen
 - 2.1. Powerpointpresentatie omtrent duurzame ontwikkeling in sociaal werk
 - 2.2. Structuurgericht werken
3. Enkele belangrijke mededelingen omtrent het lerend netwerk
4. Varia
5. Volgende samenkomst

1. Draagvlak voor educatie voor duurzame ontwikkeling in het docentencorps

Wim Lambrechts stelde voor hoe in de KHLeuven een draagvlak voor duurzame ontwikkeling werd ontwikkeld, onder meer via het meetinstrument AISHE. Vervolgens werden enkele criteria uit het instrument via een interactieve oefening besproken.

De powerpoint presentatie van Wim Lambrechts kan je vinden op de webpagina van het lerend netwerk op www.dhovlaanderen.be. Hieronder volgen enkele verduidelijkingen en discussiepunten.

AISHE 1.0 en AISHE 2.0

AISHE (auditing instrument for sustainability in higher education) is een instrument dat ontwikkeld werd door DHO Nederland om hogescholen en universiteiten op duurzaamheid door te lichten. Er bestaan twee versies van AISHE.

- 1) AISHE 1.0 is een meetinstrument dat zich voornamelijk toespitst op 'onderwijs'. Het instrument is gebruiksklaar en gratis te downloaden via www.dho.nl/aishe. AISHE 1.0 kan intern gebruikt worden voor een stand van zaken te meten omtrent duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs en zo een proces op gang te brengen. Een opleiding kan er ook voor kiezen om een externe auditor te vragen om de opleiding door te lichten.
- 2) AISHE 2.0 wordt momenteel ontwikkeld door verschillende Europese partners. Het zal een meer modulair opzet hebben, met naast 'onderwijs' ook indicatoren voor interne bedrijfsvoering, maarschappelijke rol en onderzoek. Verwacht wordt dat dit instrument tegen 2010 gebruiksklaar zal zijn.

AISHE 1.0 en accreditatie

De Nederlandse stichting Duurzaam Hoger Onderwijs (DHO) kent sinds juni 2004 een keurmerk DHO toe. Afhankelijk van het niveau van integratie van duurzame ontwikkeling wordt een ster toegekend. De NVAO en DHO Nederland zijn overeengekomen dat een waardering via AISHE 1.0 van twee sterren door de visitatie bekrachtigd kan worden als een bijzonder kenmerk. Wanneer meerdere instellingen voor hoger onderwijs twee sterren behalen, zullen de eisen voor het bijzonder kenmerk verhoogd, en kan de lat bvb. op drie sterren gelegd worden.

Het behalen van de sterren mag niet de doelstelling zijn. Dit kan wel een argument zijn om het management mee te krijgen. Het gaat erom om een proces op gang te brengen.

Bespreking criterium 'Profiel van de afgestudeerde'

De vraag wordt gesteld of het opnemen van duurzame ontwikkeling in het profiel van de afgestudeerde wel een goede parameter is om te meten of de studenten die afgeleverd worden aan de arbeidsmarkt ook duurzaam handelen. In de praktijk wordt zelden competentiegericht getoetst. Het is bovendien vrijwel onmogelijk om aan te tonen dat onderwijs een rechtstreekse invloed heeft op het gedrag van de individuele student/afgestudeerde. De indicatoren worden volgens de groep té uitvoerig beschreven, waardoor er gevaar is voor sturing. De omschrijving zou beter als voorbeeld voorgesteld worden.

AISHE en algemene kwaliteitszorg

Er wordt aangehaald dat een AISHE-audit veel overeenstemming vertoont met het proces omtrent algemene kwaliteitszorg. Het is immers ook gebaseerd op het EFQM-model. Het AISHE-instrument is interessant middel om na te gaan hoe goed een opleiding scoort op vlak van duurzame ontwikkeling. Het kan zo een proces omtrent DHO op gang brengen (wat zijn de sterktes? Zwaktes? Uitdagingen?) en een dynamiek creëren om DO meer te integreren. Het instrument dat momenteel ontwikkeld wordt, AISHE 2.0, is meer compatibel met de metingen omtrent het algemene kwaliteitszorg.

Een instrument waarbij men in groep bepaalde relevante indicatoren kan uitkiezen en vervolgens kan nagaan welke acties men kan ondernemen, geeft meer speling en eigenheid. Het stimuleert bovendien om in groep een visie te ontwikkelen.

Hoe ver staat het hoger onderwijs met de integratie van duurzame ontwikkeling?

Er leeft heel wat rond duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs. Ook het draagvlak voor duurzame ontwikkeling neemt toe. Vaak zijn initiatieven echter ad-hoc of geïsoleerd. Bovendien wordt er veel gewerkt aan thema's omtrent duurzame ontwikkeling, maar is de docent er zich vaak niet van bewust of wordt het niet geëxpliciteerd. Er is in elk geval nog expertise op het vlak van educatie voor duurzame ontwikkeling in hoger onderwijs nodig.

2. Werkgroepen

2.1. Powerpointpresentatie omtrent duurzame ontwikkeling in sociaal werk

Uit de vierde samenkomst van het lerend netwerk kwam de verwachting om een powerpoint te ontwikkelen omtrent duurzame ontwikkeling in sociaal werk die kan gebruikt worden als introductie in lessen.

Toen werden volgende delen voorgesteld:

- Inleiding Duurzame Ontwikkeling
- Verbanden met het sociaal werk
- Wat zijn de discussies/spanningsvelden?
- Betekenis naar verschillende vormen van sociaal werk

Een aanzet werd voorbereid en tijdens de samenkomst besproken.

Opmerkingen:

- Het is een goed idee om een handleiding te schrijven bij de powerpoint.
 - Doelstelling: docenten 'shoppen' in de presentatie slides om hun eigen lessen te voeden
 - Levend document: alle input is steeds welkom
 - Feedback: vragen aan docenten dat wanneer ze het materiaal gebruiken, dat ze ook laten weten of het zinvol was
- Ideeën:
 - Vertrekken vanuit thema's die studenten sociaal werk aanspreken
 - Sociaal werk is al op heel veel vlakken bezig met DO → raakvlakken expliciteren
 - Duidelijke voorbeelden toevoegen (o.m. vanuit de praktijk van het sociaal werk, maar ook bvb. biodiesel)
 - Introductie van de Low Impact Man (ecologische voetafdruk van Belg → 2,5 werelddollen nodig als iedereen Belg zou zijn)
 - Rudy Doom, Essay van de open deur
 - Artikel in Oikos 40 omtrent hedonisme en de consumptiemaatschappij (pdf te vinden op www.oikos.be)
 - Thema's rechtvaardigheid, armoede en ongelijkheid integreren
 - 4 E's vertalen naar Sociaal Werk
- Afspraken:
 - Ward Bosmans stuurt de masterfile omtrent ecologische economie naar Magali
 - Katrien Van Poeck bezorgt de info vanuit MOS (bvb. Volle Pot)
 - Alle leden van het lerend netwerk worden gevraagd om de presentatie aan te vullen
 - Er worden twee versies opgemaakt, de ene versie is een 'vergaarbak' met slides waar men kan uit shoppen, de tweede versie is een modelpresentatie.

2.2. Structuurgericht werken

Uitgangspunt: Studenten SW zijn over 't algemeen goed in gesprekstechnieken, empathie die nodig is voor individuele cases. Het is echter noodzakelijk dat ze verwevenheid van individuele problemen met de structurele omgeving zien en trachten in te grijpen op deze structurele omgeving om de structurele situatie van dé cliënten in het algemeen te verbeteren. Het is juist het vermogen om de koppeling te maken met de samenleving dat SW-ers onderscheidt van bv. sociaal psychologen. Maatschappelijk werkers hebben in CAW's en OCMW's ook een wettelijke opdracht om te signaleren. Signaleren is een methodiek die kan gebruikt worden om structuurgericht te werken. De vraag is hier: "Kan signaleren ook gebruikt worden om aan duurzaamheid te werken of zijn andere methodieken hiervoor noodzakelijk?" Eén van de kenmerken van signaleren is dat de 'hogere overheid' niet (voldoende) op de hoogte is van (de ware aard van) het probleem. Is dat bij DO het geval?

Bij Arteveldehogeschool is 'structuurgericht werken' opgenomen in een opleidingsonderdeel (OLOD) dat 'Beleidsbeïnvloeding' noemt. Deze OLOD past in een leerlijn die doorheen gans het curriculum loopt. Hierin zitten elementen van politicologie, sociaal beleid en ook elementen van diagnostiek (methode van sociaal onderzoek of omgevingsanalyse) worden opgenomen. Bijvoorbeeld bij duurzame huisvesting waarbij men buurtopwaardering en armoedige bewoning combineert met duurzame principes. Belangrijk hierbij is de structurele reflex van sociaal werkers die onderkennen dat bepaalde situaties onduurzaam zijn. Om deze onduurzame situaties aan te pakken beroepen zij zich op beleidsbeïnvloedende netwerking, een methodiek waarbij men door samenwerking met andere organisaties elkaar tracht te versterken. Ook lobbywerk en participatie (bottum-up, terwijl de politieke weg eerder top-down is) zijn elementen van deze methodiek.

Belangrijk hierbij is: “Waarom gaan sociaal werkers structureel aan de slag?”. Er zijn een aantal argumenten:

1. de internationale definitie van sociaal werk en de commentaren
2. de mensenrechten en de principes van social justice
3. hier zou eventueel een derde pijler bijkomen, nl. de principes van duurzame ontwikkeling.

Mooie publicatie in dit verband is de **beleidsbeïnvloedingsmatrix van de Bond Beter Leefmilieu**. Hierin staat wat werkt, wie wie beïnvloedt enz. Ook de VVSG de effectiviteit van beleidsnetwerken willen onderzoeken. Bij Arteveldehogeschool wordt vaak in een stage van studenten een opdracht ingebouwd rond het meer druk uitoefenen rond een bepaald thema. Bijvoorbeeld bij de illegale houtkap heeft men door gebruik te maken van bestaande organisaties (een dwarstema doorheen verschillende organisaties) deze problematiek meer op de voorgrond kunnen schuiven en beleidsbeïnvloedend kunnen werken. Zo ziet men ook dat de kracht van een adviesraad in golven verloopt en het succes waarmee men structuurgericht kan werken verandert doorheen de tijd.

Stel dat steeds meer SW-er een burn-out hebben, hoeveel mensenrechten komen dan in het gedrang? Wanneer een overheid niet tegemoet komt aan de bestaande richtlijnen of internationale verdragen is dat een krachtig middel om structuurgericht te gaan werken. Zo zijn de drie generaties mensenrechten een normatief criterium waaraan men bepaalde situaties of praktijken kan toetsen en hierdoor heeft men een hefboom in handen om structuurgericht te gaan werken. Omdat je hiermee een maatschappelijk aanvaarde norm in handen hebt waaraan je niet voldoet. Want dat moet voor SW-studenten de eerste en belangrijkste reflex zijn: “waarom en van waaruit wil je een structurele verandering initiëren?”

Hierover nadenken kan ook vanuit het gedachtespel van John Rawls over Social Justice, die naast de mensenrechten en belangrijke bron vormen voor structuurgericht werken. Social Justice is een zachtere bron omdat die put uit ‘politieke rechtvaardigheid’, terwijl de mensenrechten een hardere bron vormen. Naast deze twee maatstaven zou een derde principe kunnen ontwikkeld worden. Nl duurzaamheid als bron voor structuurgericht werken. Studenten aan Arteveldehogeschool moeten voor de OLOT beleidskunde een paper schrijven over Lokaal Sociaal Beleid waarbij één item uit een lokaal sociaal beleidsplan eruit halen en analyseren hoe dit tot stand gekomen is. Ze gaan dit vragen aan lokale actoren die aan dit plan hebben meegewerkt. Bij het blootleggen van het proces van beleidsbeïnvloeding zijn er formele (vb. op basis van concrete wetten en inspraakorganen), informele (vb. via de media of informele netwerken) en algemene strategieën (vb. op basis van democratische principes of de grondwet).

Relevante literatuur:

- BOMBEEK, W. EN POORT F.; Invloed op het gemeentebestuur, Instituut voor Publiek en politiek, Amsterdam 2001.
- SCHOLTE M. en VAN SPLUNTEREN P. ; Opgelet! Systematisch signaleren in het maatschappelijk werk, Coutinho 2007
- TER HAAR, M. Professionals in de beleidsarena. Basisboek beleid, Assen, 2002.
- VAN VENETIË, E EN LUIKENAAR J.; Het grote lobbyboek. De ongeschreven regels van het spel. Uitgeverij Plataan, Zutphen, 2006, 288p.
- VIBOSO. Beleidsbeïnvloeding in de samenlevingsopbouw, 2007

3. Enkele belangrijke mededelingen omtrent het lerend netwerk

2009-2010 is het laatste academiejaar voor Jef Peeters op pensioen gaat. Hij gaat dan werken aan een boek over sociaal werk en duurzame ontwikkeling. Om de continuïteit van het LN te verzekeren vraagt hij daarom **tegen volgend academiejaar opvolging als voorzitter**.

Output LN twee **literatuurlijsten** die vooropgesteld worden:

- Literatuurlijst die wordt aangevuld (oplijsting)
- Beschrijvende literatuurlijst van de belangrijkste werken met appreciatie en eventuele korte beschrijvingen. Elk lid van het LN kan hiertoe bijdragen.

Dit moet mogelijk maken dat andere docenten ook aan de slag kunnen met integratie van duurzame ontwikkeling in curriculum zonder actief deel te nemen aan de lerende netwerken.

Het project SOWEDO organiseert op 28 mei in de voormiddag (voorafgaand aan congres rond vijf jaar master in SW) in Leuven een studiebijeenkomst rond het conceptuele luik van het onderzoek rond SW en DO. De werktitel is '**Duurzame ontwikkeling: een nieuw paradigma voor Sociaal Werk?**'. Er komt hier rond input vanuit twee richtingen: Jef Peeters zal het ontwikkelde kader rond SW en DO presenteren. Tine Van Regenmortel (HIVA en Fontys) zal vanuit de idee van 'empowerment als een metaparadigma voor SW' de band proberen te maken met DO. Vervolgens komen er reacties van mensen uit drie verschillende werkerreinen van het SW. De uitnodiging vind je via <http://www.dhovlaanderen.be/files/SOWEDO%20studievoormiddag.pdf>.

4. Varia

4.1. Aankondigingen activiteiten

4.1.1. Studievoormiddag omtrent arbeid en ongelijkheid – 7 maart 2009 – Antwerpen

Ward Bosmans nodigt alle leden van het lerend netwerk uit op de studievoormiddag over ongelijkheid op de arbeidsmarkt op 7 maart 2009. Het is een initiatief van Terra Reversa en Oikos in samenwerking met VODO.

Terra Reversa is een denk- en doegroep die de ideeën van ecologische economie wil verbreden, uitdiepen en verspreiden (manifest op www.terrareversa.be). Oikos is een tijdschrift dat een forum biedt voor grondige reflectie over politiek, ecologie en cultuur (www.oikos.be).

De studiedag heeft twee onderdelen.

- Vooreerst wordt het activeringsbeleid onder de loupe genomen. De uitgangsvraag is of het volstaat iedereen aan een job te helpen om het probleem van armoede en ongelijkheid van kansen op te lossen. En als dat niet zonder meer zo is, aan welke voorwaarden moet het beleid dan voldoen om wel een bijdrage te leveren tot de oplossing van deze problematiek? Ive Marx van het Centrum voor Sociaal Beleid van de Universiteit Antwerpen zal dit onderwerp inleiden. Vervolgens wordt aan een vertegenwoordiger van de arbeidersbeweging en van de werkgevers gevraagd als discussianten een repliek te geven op de voorgaande analyse.
- Het tweede onderdeel van de studiedag biedt ruim de gelegenheid voor discussie. Aan enkele verenigingen wordt hierbij gevraagd kort hun standpunt naar voor te brengen tegenover de problematiek en de ideeën van spreker en discussianten.

Professor Jan Vranken van de Universiteit Antwerpen werd uitgenodigd om conclusies te trekken uit het debat.

Meer info vind je via <http://www.oikos.be/tijdschrift/publieksactiviteiten/85-sociaal-europa--een-werkend-europa.html>

4.1.2. Filmvoorstelling ‘Grensland’ met politiek debat – 10 maart 2009 – Kortrijk

Ward Dumoulin stelt aansluitend de filmvoorstelling ‘Grensland’ in het kader van de maand van de sociale economie (een initiatief van Sociale Economie op de Campus) voor.

Grensland is een documentaire die sociale uitsluiting en langdurige werkloosheid in het licht plaatst van het huidig activeringsbeleid en vraagtekens plaatst bij de manier waarop de maatschappij met armoede omgaat. Armoede is begrensd zijn. Hoe verder je afdaalt, des te meer grenzen zich opwerpen. Ze beletten om opnieuw een plaats te krijgen in de maatschappij en in het bijzonder op de arbeidsmarkt. In de film wordt het leven van vijf personages in een sociale woonwijk gevolgd, met als centrale spil het buurthuis. Aan de hand van deze vijf verhalen, wordt een eerlijk en veelzijdig beeld geschetst van het complexe probleem van armoede en kansengroepen op de arbeidsmarkt in Vlaanderen vandaag.

Na de filmvoorstelling volgt een politiek debat. De volledige uitnodiging vind je via <http://www.socialeconomie.be/kalender/premiere-grensland-met-politiek-debat>. De film zal waarschijnlijk in september ook vertoond worden op Canvas.

4.2. Kado: een kader voor duurzame ontwikkeling

Wie duurzame ontwikkeling hoort, denkt al snel aan windmolens en biologische groenten. Maar Duurzame Ontwikkeling is véél meer dan dat. Ook diversiteit en gelijke kansen maken er deel van uit! Om dit duidelijk te maken werkte VODO een ‘Kader voor Duurzame Ontwikkeling’ uit dat moet aantonen dat ook de sociale poot van duurzame ontwikkeling de nodige aandacht verdient.

VODO deed dit niet alleen, maar in samenwerking met de Nederlandstalige Vrouwenraad, de Vlaamse Jeugdraad, het Minderhedenforum, Vluchtelingenwerk Vlaanderen het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en met steun van de Vlaamse Overheid. Dit KaDO moet niet alleen voor hen, maar voor iedereen een gids zijn om duurzame ontwikkeling beter te begrijpen en toe te passen.

Het KaDO vind je via <http://vodo.yichalal.be/images/stories/downloads/kado.pdf>

5. Volgende samenkomst

Het lerend netwerk zal een volgende keer samenkomen **op vrijdag 8 mei in de namiddag**. We zijn te gast bij de **Hogeschool Gent**.

